

12. AZ IFJÚ ÉS AZ IFJÚSÁG – DEFINÍCIÓS KÉRDÉSEK

Az ifjúságügy tulajdonképpen a XX. század terméke. A gazdasági társadalmi változások felgyorsulásával, a fejlődéshez legrugalmasabban alkalmazkodó fiatalok súlya megnőtt, a posztindusztriális társadalmakban megjelent az ifjúság mint önálló kategória. 1968 után az ifjúságügy jelentése átalakult, levált az oktatás kistestvére értelmezési keretről (már legalábbis nyugaton). Ma két fő filozófia húzódhat meg mögötte: tekinthet az ifjúságra, mint a rossz hatásoktól védelmezni kívánt csoportra és tekinthet mint erőforrásra mint lehetőségre.

Tartalmilag az ifjúságügy legalább háromféle értelmezése ismert. Első esetben a közügyek legszélesebb értelemben vett részhalmaza az ifjúságügy: bármi az, aminek ifjúsági vonatkozása van, így ifjúságügy a tandíjhitel, a Gyes, a gyermekétkeztetés stb (horizontális megközelítés). A politika általában ezen értelmezést használja kampányidőszakban. A legszűkebb értelemben vett ifjúságügy az állam által elképzelt ifjúsági kezdeményezések pályázati támogatása, az ezt biztosító döntéshozatali mechanizmus és a kiszolgáló intézményrendszer (ágazati megközelítés). Jelen tankönyv a két felsorolt értelmezési keret mellé egy harmadikat állít (integrált megközelítés). Nem lépi túl a oktatás/munka–családügyek által megszabott kompetenciakorlátokat, ugyanakkor nem szűkíti le a szférát pusztán a döntéshozatal mikéntjére; igyekszik az Európában már bejáratott ifjúsági szakma által lefedett területen a teendőket megmutatni, amelynek feladata az ifjúsági kezdeményezések támogatása, a részvételi lehetőség megteremtése, a fiatalok döntéshozatali folyamatokba történő bevonása, az ifjúsági szervezetek, közösségek működését, illetve az egyének boldogulását támogató szolgáltatások biztosítása.

Az ifjúsági korosztályokat alapvetően három hatáscsoport éri: a család, az iskola (munka) és a szabadidős szféra mintái (kortárs csoport, média, Internet stb.). Ugyanakkor az oktatás(munka)üggyel és a családüggyel foglalkozó tárcák és intézményrendszerek több száz milliárdos költségvetése sem lehet képes a harmadik civil „láb” kiváltására. Az alapvetően civil szervezetek⁸¹ uralta szféra, a hatalom által át nem járt véleményalkotó társulások egy nyitott társadalom modelljét kínálják egy zárt, konspirációs világ képével szemben. Az Európai Unió Fehér Könyve szerint is (lásd: később) az ifjúságügyben az alábbi elvek érvényesülése szükséges:

- Nyitottság: aktív kommunikációs és információs lehetőségek biztosítása
- Részvétel: az ifjúság véleményének kikérése, a döntésekbe és a közösség életébe való bevonásuk

- Felelősség: Az ifjúság törekvései a megfelelő felelősségvállalás mellett válhassanak valóra
- Hatékonyság: Az ifjúság kapacitásának kihasználása, hogy maguk válaszolhassanak a társadalmi kihívásokra
- Következetesség: átláthatóan összefoglalni az ifjúságot érintő azon pontok összességét, ahol a beavatkozás hasznos lehet.

Az ifjú mint egyén

Az ifjúsági korosztály meghatározása már maga is komplikált kérdés. Azt is mondhatnánk, hogy ahány szakma, ahány dokumentum annyi definíció.

- A gyermekjogok szempontjából a tizennyolc év alatti emberek tekintendők gyermeknek. A New York-i gyermekjogi egyezmény szerint gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri. A gyermekvédelmi törvény értelmében gyermeknek a Polgári Törvénykönyv szerinti kiskorú minősül, vagyis gyermek – hasonlóan a nemzetközi gyermekjogi alapidokumentum meghatározásához – az, aki tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, kivéve, ha házasságot kötött és így nagykorúságot szerzett. Az egyes szakjogágak az eltérő életkori jellemzőkre tekintettel atizennyolc év alatti személyek körét tovább differenciálhatják. Így például a Polgári Törvénykönyv a tizennegyedik életévnél húzza meg a cselekvőképtelenség és a korlátozott cselekvőképesség közötti határt. A Büntető Törvénykönyv szerint a tizennegyedik életév betöltése előtti gyermekkor büntethetőséget kizáró ok. A Munka Törvénykönyve értelmében munkaviszonyt munkavállalóként a tizenhat évesnél idősebbek létesíthetnek. A jog ugyancsak ismeri az ifjúság és a fiatal fogalmát is, ezeknek azonban nincs a gyermekfogalomhoz hasonló általánosan bevett életkori határa. Természetesen bizonyos jogviszonyok esetén – például állami támogatások nyújtásakor – indokolt lehet a tizennyolc év feletti fiatalok megkülönböztetett kezelése, azonban az ilyen, teljes belátási képességgel rendelkező személyek tekintetében az állami beavatkozásnak sokkal kisebb tere van, mint gyermekekkel kapcsolatban, ami magyarázata lehet az egységes fogalom-meghatározás hiányának is.
- Az Európai Ifjúsági Jogok Chartája szerint: az "ifjúság és a fiatalok" kifejezés alatt a 15 és 25 év közötti személyeket értjük.
- Az Európai Szociális Charta a 15, illetve a 18 év alatti gyermekeknek, fiataloknak biztosít speciális jogvédelmet a munkavégzés területén.
- A statisztiká 0-14, 14-18, 18-26 közötti életkori kategóriákkal dolgozik.

A (társadalom)tudományok nem jogi kategóriákkal és jól definiálható életkori határokkal dolgoznak, hanem a különböző élethelyzetek társadalmi összetevőit igyekeznek megragadni.

- Szociológiai szempontból: Ifjú, aki a felnőtteknek fenntartott társadalmi pozícióban még nem rendelkezik önálló döntési joggal.
- Pszichológiailag: az intellektuális és szociális képességek kifejlődésének szakasza, a felelősségtudat, értékek és normarendszer még nem stabil, így az egyén még nem önálló és önrendelkezésre még nem alkalmas

Akarmelyik definíciót fogadjuk is el, megállapíthatjuk, hogy a felnőttektől eltérő csoportról van szó, hiszen a fiatalok a társadalmi újratermelődésben még nem olyan aktívan vesznek részt, mint a felnőttek. Szükséges tehát, hogy az őket érintő kérdéseket is más nézőpontok szerint vizsgáljuk.

Mi a következő négy kategóriát használjuk az ifjúságon, mint korosztályon belül

Ifjúsági életszakasz (közelítőleg)	Kor	Jellemző	Aránya (száma, millió) az EU-ban	Aránya (száma) Mo-on
	0–4	Anyáhozkötöttség, Szocializáció alapjainak lerakása Nemnélküliség	Kb 25,5	478 381
	5–9	Családhoz kötöttség, kiscsoportos integráció, absztrakciós képesség megjelenése	Kb 26,5	490 926
Gyerek	10 ⁸² –14	Szexuális éré, nemi jelleg kialakulása, nagycsoportos integráció, felnőttekkel szembeni tilakotzás	Kb 29,5	584 136
Serdülő (adoleszcens)	15–19	saját kulturális környezet kialakítása szabadidő ⁸³ és a kortárs csoportok szerepe, útkeresés, önállósodás, énazonosság kialakulása	Kb. 31,2	627 223
Fiatal	20–24	Társadalmi integráció, szülőkről való leválás kezdete	Kb. 33,0	675 432
Poszt-adolescens	25–29	pszichológia és biológiai felnőttég (szociológiailag még nem), függetlenedés	Kb. 34,3	817 494
		Össz ifjú	180	3 195 211
		Össz lélekszám	492 964 961 ⁸⁴	10 076 581
		arány	36,5%	31,7%

Korunkban – a megnövekedett várható élettartam miatt kitolódott „kérészi” időszak okán - a felnőtt kor elé még egy életszakasz ékelődik be az ún. posztadoles. Az ezen szakaszban lévők még nem teljesen függetlenek a szülői háztól. Bár a korosztály tagjai már nemileg érettek, de anyagilag és szociálisan még nem függetlenek: pszichológiailag és biológiailag már igen, de szociológiailag még nem felnőttek. Miután magatartásuk sem konszenzusos, sem konfliktusos helyzetben nem írható le egyértelműen a felnőttek életstílusával, így ezt a kort önálló életszakaszként jellemezhetjük. Bár e fiatal felnőttkor még a magyar szakirodalomnak és oktatási metodikának sem része, mégis egyre inkább valószínűnek tűnik: az ifjúságelmélet már nem írható le ezen életszakasz nélkül, s a gyakorlati problémák megoldása sem látszik kivitelezhetőnek.

A posztadoleszcencia jelensége Nyugaton a 70-es években, itthon a rendszerváltás után vált elterjedté, miután az ifjúsági életszakasz egyre hosszabbá vált. Ezen életszakaszban alakul ki az egyéni és csoport identitás és itt folytatódik le tulajdonképpen a kulturális tőkefelhalmozás.

A posztindusztriális társadalmakban már nem lesz a nagykorúság és a felnőttég azonos jelentésű. Nem lesz felnőtt az ifjú, míg meg nem történik a:

- a) döntési önállóság (szülői kontroll nélküli döntéshozás, pálya és partner-választás stb.),
- b) háztartásbeli leválás (önálló életvitel, partnerkapcsolat, szülőszerep - a szerepre való készenlét nem jelenti automatikusan a szerep beteljesülését is. Magyarán nem akkor lesz felnőtt egy nő, ha gyereket vállal),
- c) pénzügyi leválás (önálló pénzügyi gondoskodás, saját munkahely, pénzforrás amely alkalmas a létminimum feletti életvitelre),
- d) szakmai leválás (önálló karrier kezdete),
- e) kulturális és politikai önállóság,
- f) szubjektív önállóság: amikor az egyén úgy is érzi, hogy felkészült a felnőtt szerepre.

A felnőtté válás akkor tekinthető lezártnak, ha a területek mindegyikén az önállóságot eléri az egyén.

Irodalom

Gábor Kálmán: Ifjúsági korszakváltás. *Új Ifjúsági Szemle* 5., 2004. tél. 5–24. o.

Gábor Kálmán–Jancsák Csaba (szerk.): *Ifjúsági korszakváltás – ifjúságszociológia*. Szeged, 2006.

Kátai Gábor: *Gondolatok az ifjúságpolitikáról és eszközeiről*. Belvedere, 2006.

Tamás Pál–Tibori Tímea (szerk.): *Ifjúságpolitikák*. Budapest: Új Mandátum Kiadó–MTA SZKI, 2005.

Wootsch Péter: Ifjúságsegítők képzése: miért van, ha nincs? *Új Ifjúsági Szemle* 6., 2005. tavasz

Ifjúsági korszakváltás – ifjúság az új évezredben. (Tanulmánykötet.) Szeged, 2004.

Jegyzetek

- 81 Akkor tekintjük az ifjúságügy kompetenciájába tartozónak egy ifjúsági közösséget, ha az önkéntes módon szerveződik (így egy osztály nem az).
- 82 A 10 év alatti korcsoport nem tartozik az ifjúságügy paradigmarendszerébe.
- 83 A szabadidő az egyén napjának azon szakasza, amikor azt csinál, amit akar (ifjúsági tevékenységnek az oktatási rendszeren kívüli, szabadidőben, önkéntesen végzett ifjúsági tevékenység értendő). Az az idő, ami a munka a mindennapi szükségletek (lakás, étkezés) kielégítése után megmarad (visszamaradt idő megközelítés), illetőleg az az idő (és annak felhasználása), amikor szabadidős tevékenységet végzünk (tevékenység megközelítés). Van persze különbség az objektív és szubjektív szabadidő között: objektíven lehet a vasárnap szabadidő, de ha valaki kötelességének érzi a kerti munkát ez időben, akkor szubjektív értelemben ez mégsem szabadidő. Szabadidő csak az, amikor az egyén úgy gondolja, hogy független bármiféle külső kényszertől és ura saját helyzetének, tehát a szabadidő nem az időben és nem a cselekvésben, hanem magában a cselekvésben létezik! Így a szabadidő inkább személyes elkötelezettség, mintsem a körülmények kínálta lehetőség. A szabadidő a magánélet a csoporthoz tartozás és a fogyasztás színtere. Az ember ilyenkor úgy töltődik fel úgy, hogy közben nem kell korlátokkal szembesülnie. Az ifjúsági szabadidő a felnőttkor próbaideje: az autonómia, az öngazgatás és önmegvalósítás színtere, ahol leginkább megmutatkozik a multiidentitás (sokféle kialakuló kötődés).
- 84 EU 27, 2007